

KASJODOR

PISMA WYBRANE

KRÓTKIE WYJAŚNIENIA
DO APOKALIPSY

O DUSZY

O MUZYCE

SENTENCJE

Przekład z języka łacińskiego

DOMINIKA BUDZANOWSKA-WEGLEND, KS. KRZYSZTOF BURCZAK,
KS. JAROSŁAW JANUSZEWSKI, KS. LUCJAN DYKA

Opracowanie

KS. MAREK STAROWIEYSKI, KS. MIKOŁAJ LOHR

Kęty 2022
WYDAWNICTWO
MAREK DEREWIECKI

TYTUŁY ORYGINAŁÓW:

Complexiones Actuum Apostolorum et Apocalipsis S. Joannis, De anima, Institutiones musicae, Variarum libri XII

PODSTAWY WYDANIA:

- *Kasjodora klasztor Vivarium*, „Studia Warmińskie”, 2 (1965), s. 371–387.
- *Problematyka sztuk wyzwolonych w pismach Kasjodora*, „Studia Warmińskie” 1 (1964), s. 373–391.
- *Zagadnienia muzyki w pismach Kasjodora i ich źródłach*, „Studia Warmińskie” 3 (1966), s. 301–315.
- *Zagadnienie logiczne w pismach Kasjodora*, „Studia Warmińskie” 4 (1967), s. 447–476.
- *Zagadnienia arytmetyki w pismach Kasjodora*, „Studia Warmińskie” 6 (1969), s. 398–508.
- *Zagadnienia z teorii sztuk wyzwolonych w pismach Kasjodora*, „Studia Warmińskie” 8 (1971), s. 313–330.
- *Complexiones Actuum Apostolorum et Apocalypsis S. Joannis*, CCL 107, 99–129 (PL 70,1405–1418).
- *Variarum libri XII*, PL 69, 501–880.
- Lucjan Dyka, *Kasjodor. Institutiones musicae. Zasady muzyki*, Rzeszów 2015.
- Kasjodor, *Sentencje*, przekład, wstęp i opracowanie K. Burczak, Lublin 1999.
- H. Malewska, *Przemija postać świata*, Warszawa 1972.

Wydanie pierwsze

Recenzent: ks. prof. dr hab. Józef Naumowicz

Przekład: Dominika Budzanowska-Weglenda, ks. Krzysztof Burczak, ks. Lucjan Dyka,
ks. Jarosław Januszewski

Redakcja naukowa i wprowadzenie: ks. Marek Starowieyski

Redakcja naukowa i indeksy: Wojciech Stawiszyński

Wstęp: do *Wyboru pism* Kasjodora ks. Mikołaj Lohr

Korekty: Maria Urbańska-Bożek

Skład tekstu i projekt okładki: Łukasz Derewiecki

Druk i oprawa: Drukarnia Wielkopolska Sp. z o.o.

ul. Dziewińska 41, 60-178 Poznań

ISBN 978-83-66941-49-6

WYDAWNICTWO MAREK DEREWIECKI

ul. Szkotnia 29a, 32-650 Kęty

tel./fax (33) 8454149, 603931607

e-mail: wydawnictwo@derewiecki.pl

Księgarnia: www.derewiecki.pl

Dystrybucja: tel. 502637305

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW	7
ZAGADNIENIA WSTĘPNE	9
KS. MAREK STAROWIEYSKI	
FLAVIUS MAGNUS AURELIUS CASSIODORUS SENATOR – ŻYCIE I TWÓRCZOŚĆ KASJODORA	11
I. Urzędnik i polityk	13
II. <i>Vivarium</i>	16
II.1. Klasztor <i>Vivarium</i>	16
II.2. <i>Vivarium</i> – ośrodek naukowy	19
Idee stojące u podłoża <i>Vivarium</i>	19
Organizacja <i>Vivarium</i>	21
III. Znaczenie i wpływ Kasjodora	26
Święty Kasjodor	29
IV. Twórczość Kasjodora	30
IV.1. Dzieła historyczne	30
IV.2. Dzieła teologiczno-egzegetyczne	32
IV.3. Dzieła inne	34
V. Bibliografia ogólna	35
KS. MIKOŁAJ LOHR	
STUDIA O KASJODORZE	39
I. Kasjodora klasztor <i>Vivarium</i>	43
I.1. Geneza <i>Vivarium</i>	44
I.2. <i>Vivarium</i> i jego charakter	48
I.3. Środki naukowe i program pracy naukowej <i>Vivarium</i>	51
II. Sztuki wyzwolone	63
II.1. Problematyka sztuk wyzwolonych w pismach Kasjodora	63

II.1.1. Zagadnienia metodologiczne sztuk wyzwolonych	64
II.1.2. Gramatyka	68
II.1.3. Retoryka	69
II.1.4. Dialektyka	71
II.1.5. Arytmetyka	76
II.1.6. Muzyka	78
II.1.7. Geometria	80
II.1.8. Astronomia	81
II.2. Zagadnienia z teorii sztuk wyzwolonych w pismach Kasjodora	85
Wstęp	85
II.2.1. Terminologia na określenie sztuk wyzwolonych	89
II.2.2. Nauki wchodzące w zakres sztuk wyzwolonych i ich podział	
na <i>artes</i> i <i>disciplinae</i>	93
<i>Nauki wchodzące w zakres sztuk wyzwolonych</i>	93
<i>Podział sztuk wyzwolonych na artes i disciplinae</i>	96
II.2.3. Sztuki wyzwolone a nauki teologiczne	102
Zakończenie	106
III. Zagadnienia muzyki w pismach Kasjodora i ich źródła	109
III.1. Zagadnienia muzyki	111
III.1.1. Definicje muzyki	111
III.1.2. Niektóre zagadnienia z teorii muzyki	113
III.1.3. Rodzaje muzyki	117
III.1.4. Właściwości muzyki	121
III.2. Źródła zagadnień muzyki	123
IV. Zagadnienia logiczne w pismach Kasjodora	127
IV.1. Definicje i podział filozofii. Objąsnienie <i>Isagogi</i>	131
IV.2. Objąsnienie <i>Kategorii</i>	136
IV.3. Objąsnienie <i>Perihermeneias</i>	139
IV.4. Sylogistyka i formy dowodzenia stosowane w retoryce	141
IV.4.1. Sylogistyka	141
<i>Dziewięć trybów figury pierwszej</i>	142
<i>Cztery tryby figury drugiej</i>	145
<i>Sześć trybów figury trzeciej</i>	146
<i>Postacie sylogizmu hipotetycznego</i>	147
IV.4.2. Formy dowodzenia stosowane w retoryce	150
IV.5. Definicje	155
IV.6. Objąsnienie <i>Topik</i>	159

V. Zagadnienia arytmetyki w pismach Kasjodora	165
Wstęp	165
V.1. Arytmetyka a inne nauki matematyczne	168
V.2. Definicje i podstawowe pojęcia arytmetyki	172
V.3. Natura i właściwości liczb	178
V.4. Symbolika liczb	188
Zakończenie	191
Ks. bp JACEK JEZIEŃSKI	
KS. MIKOŁAJ LOHR (1913–1992) – KAPŁAN LWOWSKI, DOKTOR FILOZOFII, PROFESOR HOZJANUM	193
Bibliografia prac ks. Mikołaja Lohra	196

WYBÓR PISM

DOMINIKA BUDZANOWSKA-WEGLENDA	
KRÓTKIE WYJAŚNIENIA DO APOKALIPSY ŚW. JANA	201
Wstęp	203
Przekład	207
KS. JAROSŁAW JANUSZEWSKI	
O DUSZY	223
Wstęp	225
Przekład	235
KS. LUCJAN DYKA	
ZASADY MUZYKI WIELKIEGO AURELIUSZA KASJODORA	281
Wstęp	283
Przekład	295
KS. KRZYSZTOF BURCZAK	
SENTENCJE KASJODORA	301
Wstęp	303
Przekład	305

DODATEK

EPILOG	322
HANNA MALEWSKA	
ORTOGRAFIA	323
INDEKS BIBLIJNY	
INDEKS NAZW LUDÓW, NAZW WŁASNYCH I GEOGRAFICZNYCH	348
INDEKS OSOBOWY	351
	354

WYKAZ SKRÓTÓW

- BOK – Biblioteka Ojców Kościoła, Kraków 1992–.
- Bosak – P. Bosak, *Encyklopedia wszystkich postaci biblijnych*, 1, Kraków 2021.
- BS – *Bibliotheca Sanctorum*, 1–12, Roma 1961–1969, 13 Index.
- Cas – Cassiodorus, *Rivista di Studi sulla Tarda Antichità*, Istituto degli studi su Cassiodoro e sul medioevo in Calabria, 1995–.
- CCL – Corpus Christianorum series Latina, Turnhout 1954–.
- CPL – *Clavis Patrum Latinorum*, ed. E. Dekkers, Ae. Gaar, editio tertia, Brepols–Turnhout 1995.
- CSEL – Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, Wien 1866–.
- DACL – *Dictionnaire d'Archéologie Chrétienne et de Liturgie*, 1–15, red. F. Cabrol, H. Leclercq i inni, Paris 1903–1953.
- DHGE – *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques*, red. A. Bourillart i inni, Paris 1912–.
- DSp – *Dictionnaire de spiritualité, ascétique et mystique*, red. M. Viller i inni, Paris 1937–1994.
- DThC – *Dictionnaire de théologie catholique*, 1–16, red. A. Vacant i inni, Paris 1903–1970.
- MGH – Monumenta Germaniae Historica, Hannover 1877–.
- NDPAC – *Nuovo dizionario patristico e di antichità cristiane*, dir. A. Di Berardino, 1–3, Genova Milano 2006–2008.
- NSWP – ks. M. Starowieyski, J. M. Szymusiak, *Nowy słownik wczesnochrześcijańskiego piśmiennictwa*, Poznań 2018.
- PL – Patrologia Latina 1–217, ed. J. P. Migne, Paris 1857–1866.
- PSP – Pisma Starochrześcijańskich Pisarzy, Warszawa 1969–.

- RBen – Revue Bénédictine, Maredsous 1884–.
SCh – Sources Chrétiennes, Paris 1947–.
SPA – *Słownik pisarzy antycznych*, red. A Świderkówna, Warszawa 1990.
ŹrMon – Źródła Monastyczne, Kraków, 1993–.
ŹrMT – Źródła Myśli Teologicznej, Kraków 1996–.

ZAGADNIENIA WSTĘPNE

Dopiero ostatnio Kasjodor stał się autorem częściej opracowywanym w polskiej nauce, co widać z niżej podanej Bibliografii. Całe lata pozostawał na marginesie polskich studiów, z kolei fragmenty jego dzieł, często krótkie, bywały podawane w różnych antologiach¹. Jedyną pracą polską o Kasjodorze, był, wedle mojej wiedzy, artykuł ks. B. Gładysza (por. Bibliografia). Stąd też pionierskie znaczenie ma pięć studiów o tym autorze, opublikowanych w „Studiach Warmińskich” przez profesora olsztyńskiego seminarium duchownego, ks. Mikołaja Lohra, na bazie doktoratu napisanego na KUL-u, pod kierownictwem prof. Stefana Swieżawskiego, które do dziś zachowały swoją wartość. Dlatego publikujemy je w niniejszym tomie, tytułem wstępu do *Wyboru pism* Kasjodora.

Tom niniejszy otwiera wstęp ogólny pióra redaktora tomu. Po nim następuje wspomniane pięć studiów ks. Lohra, tak jak były wydane w „Studiach Warmińskich”, z niewielkimi poprawkami; opatrzone je krótkim biogramem ks. M. Lohra napisanym przez jego ucznia, ks. Jacka Jezierskiego, biskupa elbląskiego wraz z bibliografią jego prac. Po tej części wstępnej następują przekłady dwóch pełnych dzieł mnicha z *Vivarium: Krótkie wyjaśnienia do Apokalipsy św. Jana*, ze wstępem i opracowaniem prof. Dominiki Budzanowskiej-Weglendy oraz *O duszy* przełożone i opatrzone wstępem oraz komentarzami przez ks. Jarosława Januszewskiego. Do tych dwóch pełnych dzieł Kasjodora dołączyliśmy przekład i komentarz do traktatu *O muzyce*, to jest rozdziału piątego drugiej części dzieła *Institutiones*, opracowany przez ks. dr Lucjana Dyka² oraz sentencje z *Variae* – wybrane i przełożone przez ks. prof. Krzysztofa Burczaka. Tom niniejszy zamyka epilog pięknej powieści Hanny Malewskiej, *Przemija postać świata*, opisujący starość Kasjodora w jego *Vivarium*.

ks. Marek Starowiejski

¹ Por. W. Stawiszyński, *Bibliografia patrystyczna 1901–2016*, Tyniec 2016³, nr 12652–12678.

² Tu por. studium o muzyce ks. Mikołaja Lohra, w tym tomie s. 109–126.